

ข้อมูลพื้นฐานโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้าน

หมู่บ้านปางหินฝน หมู่ที่ ๑๐ เป็น ๑ ในจำนวน ๑๔ หมู่บ้าน ของตำบลปางหินฝน อยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่แจ่ม ๒๖ กิโลเมตร ถนนเป็นถนนลาดยางสลับกับอิฐซีเมนต์บล็อกเป็นช่วง ๆ สภาพเป็นหลุมเป็นบ่อตลอดเส้นทาง มีบางช่วงพบดินสไลด์ลงทับถนน ใช้เวลาเดินทางจากตัวอำเภอถึงหมู่บ้านประมาณ ๕๐ นาที และจากจังหวัดเชียงใหม่ถึงหมู่บ้านประมาณ ๓ ชั่วโมง ถึง ๓ ชั่วโมง ๓๐ นาที

หมู่บ้านปางหินฝนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แจ่ม ซึ่งกันออกจากเขตอุทยานแห่งชาติแม่โจ้ เมื่อปี ๒๕๔๘ มีพื้นที่ ๒๕ ตารางกิโลเมตร คิดเป็น ๑๕,๖๒๕ ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในเขตลุ่มน้ำชั้น ๑ B และชั้น ๒ โดยปัจจุบันมีหมู่บ้านขยายเพิ่มเติมอีกจำนวน ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพุยเหนือ หมู่ที่ ๒ ,บ้านแม่ต๋อม หมู่ ๔ ,บ้านกองบอด หมู่ ๑๑ ,บ้านพุยใต้ หมู่ ๑๒ และบ้านดินขาว หมู่ที่ ๑๓

ความเป็นมาของโครงการ

ผู้ใหญ่บ้านบ้านปางหินฝน (นายสุทัศน์ มาเมือง) ได้มีหนังสือถึงประธานมูลนิธิโครงการหลวงลง วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๙ เรื่อง ขอย้ายเขตบริการมูลนิธิโครงการหลวง โดยขอให้ช่วยดูแลการผลิตพืชผักและให้ความรู้แก่ราษฎรเพื่อให้สามารถผลิตได้มีคุณภาพส่งให้โครงการหลวง

ประธานมูลนิธิโครงการหลวงจึงได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยพัฒนาพื้นที่สูงไปศึกษาสภาพพื้นที่และวางแผนพัฒนาหมู่บ้านได้ชื่อ “โครงการขยายผลโครงการหลวงปางหินฝน” โดยการนำองค์ความรู้จากโครงการหลวงไปถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมในพื้นที่ดังกล่าว ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้มีการเปลี่ยนชื่อโครงการขยายผลโครงการหลวงเป็น โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน

พื้นที่ดำเนินงาน สถานที่ตั้งสภาพพื้นที่ ขนาดที่ตั้ง

หมู่บ้านปางหินฝน หมู่ที่ ๑๐ เป็น ๑ ในจำนวน ๑๔ หมู่บ้าน ของตำบลปางหินฝน อยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่แจ่ม ๒๖

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ประธานประชาคมบ้านดอยปุย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์สนับสนุนโครงการพัฒนาหมู่บ้านดอยปุยมายังประธานมูลนิธิโครงการหลวง เพื่อขอให้จัดตั้งศูนย์สาธิตและพัฒนาส่งเสริมการเกษตรของโครงการหลวงขึ้นที่บ้านดอยปุย เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะลิ้นจี่มีราคาตกต่ำ ไม่

คุ้มค่ากับการลงทุน ทำให้เกษตรกรขาดรายได้ ประธานมูลนิธิโครงการหลวงจึงได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยพัฒนาพื้นที่สูงร่วมกับสถานีวิจัยดอยปุยไปศึกษาสภาพพื้นที่และวางแผนพัฒนาหมู่บ้านดอยปุยภายใต้ชื่อ “โครงการขยายผลโครงการหลวงดอยปุย” โดยการนำองค์ความรู้จากโครงการหลวงไปถ่ายทอดและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมในพื้นที่ดังกล่าว ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้มีการเปลี่ยนชื่อโครงการขยายผลโครงการหลวงเป็น โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงดอยปุย

ลักษณะภูมิประเทศ

เป็นภูเขาและที่ราบเชิงเขา มีความสูงระหว่าง ๙๐๐-๑,๔๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง เกษตรกรทำการเกษตรบริเวณเชิงเขาและที่ราบเชิงเขา

ลักษณะดิน

ดินมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง มีลักษณะเป็นดินร่วนซุย มีพืชพรรณขึ้นปกคลุมทั่วไป

ลักษณะภูมิอากาศ

มีอุณหภูมิสูงสุด ๓๙ องศาเซลเซียส ต่ำสุด ๑๒ องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ย ๒๕ องศาเซลเซียส มีปริมาณน้ำฝน ๑,๕๐๐ มิลลิเมตรต่อปี

แหล่งน้ำที่สำคัญของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบ

โครงการหลวงปางหินฝน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

พื้นที่หมู่บ้านปางหินฝน เป็นแหล่งต้นน้ำ ถึง ๑๘ แห่ง ที่สำคัญ ซึ่งไหลลงไปตามลำห้วยต่าง ๆ ลงสู่แม่น้ำแม่แจ่ม แม่แจ่ม ซึ่งหมู่บ้านได้ต่อน้ำเป็นประปาภูเขา ๑๓ แห่ง และมีบ่อน้ำสาธารณะจำนวน ๓ แห่ง ซึ่งใช้ในหมู่บ้าน เพื่ออุปโภคบริโภคได้ และการเกษตร ตลอดปี

ป่าไม้

พื้นที่หมู่บ้านปางหินฝนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แจ่ม และอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซน C) พื้นที่ป่าบางส่วนยังค่อนข้างอุดมสมบูรณ์ พบสัตว์ป่า เช่น เก้ง เสือดำ ชะนี และไก่ฟ้า ไก่ฟ้า และทางชุมชนแบ่งพื้นที่ป่าชุมชนไว้ จำนวน ๒๓ แห่ง มีพื้นที่ป่าประมาณ ๒๕,๐๐๐ ไร่

การคมนาคม

อยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่แจ่ม ๒๖ กิโลเมตร ถนนเป็นถนนลาดยางสลับกับอิฐซีเมนต์บล็อกเป็นช่วง ๆ สภาพดี มีบางช่วงพบดินสไลด์ลงทับถนน ใช้เวลาเดินทางจากตัวอำเภอถึงหมู่บ้านประมาณ ๔๐ นาที และจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ถึงโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน ใช้เวลาในการเดินทาง ๓ ชั่วโมง ๘ นาที (ระยะทาง ๑๔๒ กิโลเมตร)

โครงสร้างพื้นฐาน

มีไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์ใช้ทุกครัวเรือน มีโทรศัพท์สาธารณะจำนวน ๒ ตู้ และประชาชนมีโทรศัพท์มือถือประมาณร้อยละ ๓๐ ของประชากรทั้งหมด มีระบบน้ำประปาภูเขา โดยมีถังเก็บน้ำจำนวน ๕ ถัง น้ำสะอาดและปลอดภัยสำหรับการบริโภค

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ประชากร

หมู่บ้าน ๙ หมู่บ้านมีจำนวน ๑,๒๑๐ ครัวเรือน มีจำนวนประชากร ทั้งสิ้น ๕,๑๓๖ คน ประชากรประกอบด้วยเผ่าม้ง กะเหรี่ยง คนเมือง ลีว และ ไทยใหญ่

บ้าน	หมู่ที่	จำนวน ครัวเรือน	จำนวนประชากร
			รวม
พุยใต้	๒	๑๑๘	๔๔๐
พุยเหนือ	๒	๑๒๖	๘๑๑
แม่ตุม	๔	๑๕๖	๕๗๗

ปางหินฝน	๑๐	๙๑	๒๕๕
กองบอด	๑๑	๑๘๑	๖๕๙
ดินขาว	๑๓	๖๗	๒๗๒
แม่หวาน	๑	๑๗๗	๙๓๑
เฮาะ	๖	๑๒๔	๕๐๙
กอกน้อย	๘	๘๓	๒๖๖
แปะ	๗	๘๗	๔๑๖
รวม		๑,๒๑๐	๕,๑๓๖

การศึกษา

ศูนย์พัฒนาเด็ก ๒ แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา ๗ แห่ง โรงเรียนขยายโอกาส ๒ แห่ง

การสาธารณสุข

มีสถานอนามัยประจำตำบล ๒ แห่ง พบว่าเกษตรกรชอบดื่มสุรามาก (ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่รับจ้างหน่วยจัดการต้นน้ำปางหินฝน)

การประกอบอาชีพ

ประชาชนหมู่บ้านปางหินฝน มีอาชีพหลัก คือ เกษตรกรรม โดยทำไร่และทำนาเพียงเป็นหลัก การประกอบอาชีพในฤดูแล้งมีน้อยมาก เช่น การปลูกผัก และการปลูกไม้ผล อาชีพรองลงไปคือการทอผ้า และรับจ้าง ส่วนการเลี้ยงสัตว์ก็เลี้ยงไว้บริโภคและมีการขายภายในหมู่บ้านเท่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่และทำนาเพียงเป็นหลัก การประกอบอาชีพในฤดูแล้งมีน้อยมาก เช่น การปลูกผัก และการปลูกไม้ผล อาชีพรองลงไปคือการทอผ้า และรับจ้าง ส่วนการเลี้ยงสัตว์ก็เลี้ยงไว้บริโภคและมีการขายภายในหมู่บ้านเท่านั้น

รายได้

ประชากรมีรายได้เฉลี่ย ๓๖,๐๐๐ บาท ต่อครัวเรือนต่อปี

การถือครองที่ดิน

พื้นที่หมู่บ้านปางหินฝน ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่แจ่ม และอยู่ในเขตป่าอนุรักษ์ (โซน C) โดยไม่มีเอกสารสิทธิ์

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประชาชนใช้พื้นที่โดยแบ่งเป็นที่อยู่อาศัยประมาณ 1,495 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรประมาณ 13,600 ไร่ พื้นที่ทำนาประมาณ 1,300 ไร่ พื้นที่ทำไร่ประมาณ 7,350 ไร่ และพื้นที่ทำสวนประมาณ 2,370 ไร่ โดยใช้ในการปลูกพืช ได้แก่ ข้าวโพด ข้าวไร่ ข้าวนา พืชผัก เช่น กะหล่ำปลี ขาวปลี มันฝรั่ง หอมแดงมะเขือเทศ และกาแฟ ต่อเนื่องกันทุกปี โดยไม่มีเอกสารสิทธิ์

แหล่งเงินทุน

ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรแม่แจ่ม ซึ่งเกษตรกรเป็นสมาชิก และกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งพบว่าเกษตรกรไม่ยอมส่งเงินคืน ส่วนเกษตรกรบ้านทุ่งหญ้า กู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

การรวมกลุ่มของเกษตรกร

ประชากรมีการตั้งกลุ่มต่าง ๆ ได้แก่

๑. กลุ่มผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ ได้รับการสนับสนุนจากโครงการแคร์ โดยจัดตั้งเป็นมูลนิธิรักไทย และสำนักงานอำเภอแม่แจ่มแนะนำทางวิชาการ

๒. กลุ่มผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าส่งเสริมโดยบริษัทพีพี โปรเกรสซีฟ จำกัด ซึ่งเข้าร่วมโครงการกับสำนักงานการปฏิรูปที่ดิน จังหวัดเชียงใหม่ ในพื้นที่อำเภออมก๋อย เข้ามาส่งเสริมเกษตรกรบ้านทุ่งหญ้าเมื่อปีที่แล้ว จำนวน ๒๐ ราย ะ ประมาณ ๕ ไร่ โดยปลูกร่วมกับพืชผักในแปลงสภาพที่โล่งแจ้ง ไม่มีไม้ร่มเงา ผ่านแหล่งเงินทุน คือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

๓. กลุ่มแม่บ้าน ส่งเสริมโดยหน่วยจัดการต้นน้ำปางหินฝน เพื่อให้แม่บ้านรวมตัวกันทอผ้าพื้นเมือง มีจำนวน ๑๐ ราย ยังอยู่ในระยะเริ่มต้น

๔. กลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้รับการสนับสนุนจากโครงการแคร์ และอบต.ปางหินฝน จะเริ่มกิจกรรมแรกคือปลูกป่าในวันแม่แห่งชาติที่จะถึง โดยทุกครัวเรือนเป็นสมาชิก

ผลผลิตทางการเกษตร

ผลผลิตทางการเกษตรของหมู่บ้านปางหินฝนได้แก่ ข้าวไร่ กระหล่ำปลี มะเขือเทศ ถั่วลันเตาและมันฝรั่ง ส้มเขียวหวาน เสาวรส และการเลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร ไก่ และหมูหลุม

แหล่งท่องเที่ยว

ประเพณีปีใหม่ (กินวอ) ชาวเขาเผ่าม้ง
ประเพณีปีใหม่ (คริสต์มาส) ชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง
ประเพณีปีใหม่ชาวเขาเผ่าลื้อ
น้ำตกแม่หงาน
ต้นไทรใหญ่ (อายุพันปี) บ้านแปะ
ดอกบัวตองและทิวทัศน์บ้านดินขาว
ดอกบัวตองและทิวทัศน์บ้านทุ่งหญ้า
ทิวทัศน์บ้านโซโดซา โรงเรียนแม่ฟ้าหลวง
อ่างเก็บน้ำแม่ตูม
เดินป่าธรรมชาติแม่ตูม – แม่ลำน้อย

ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนา

๑. ด้านเศรษฐกิจ

ปัญหา

๑. ราคาผลผลิตตกต่ำ และไม่มีตลาดรองรับชัดเจน
๒. มีการใช้สารเคมีในการปลูกพืชผัก
๓. มีการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และดินถล่ม
๔. ประชาชนยังมีหนี้สิน
๕. วัยรุ่นออกไปรับจ้างในตัวเมืองเชียงใหม่เพิ่มขึ้นทุกปี

ความต้องการ

๑. ตลาดรับซื้อผลผลิต
๒. แหล่งเงินทุน ในการประกอบอาชีพต่อเนื่อง
๓. ความรู้ทางการเกษตรในการปลูกพืชของโครงการหลวงที่เหมาะสม การลดการใช้สารเคมี และการปรับปรุงบำรุงดิน

ผู้ปฏิบัติงาน

นายอดิเรก อินทะพองคำ	ผู้จัดการกลุ่มโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงกลุ่มน้ำปิงตอนบนและแม่กลอง
นายอานนท์ ยอดญาติไทย	ผู้ช่วยผู้จัดการโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงกลุ่มน้ำปิงตอนบนและแม่กลอง
ว่าที่ร้อยตรีสมชาย ดอกแก้ว	หัวหน้าโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน
นางสาวจตุพร จอมคำ	เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน
นายนพดล ดำรงกาญจนกุล	เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน
นายพิพัฒน์โพธิ์คุ้มภัย	เจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน